

ירושלים כשלא

לרגל מלאת יובל שנים לשיחרורה ואיחודה של ירושלים בירת הנצח

אבישי בר-אוויר

אייר תשע"ז

החוברת מוקדשת
לבניה ובנותיה של ירושלים
עיר הנצח בכל הדורות
שחלמו ולחמו למענה
ולזיכרם הקדוש של הנופלים
במלחמות להגנתה ושחרורה

לזכרם של

הרב בנימין בן רות אלון זצ"ל
נאמן ירושלים
נפטר ט' אייר תשע"ז

יצחק בן רבקה כהן ז"ל
נאמן ירושלים
נפטר ג' אייר תשע"ז

ירושלים

כאלמה

כעצוב שג/ג/ג/ג/ג
כעצוב יג/ג/ג/ג/ג

מנחה לירושלים

לציון מלאת יובל שנים

לשיחרורה ואיחודה

ביום כ"ח אייר תשכ"ז (7.6.1967)

מאת: אבישי בר-אוויר

ירושלים השלמה תובב"א - אייר תשע"ז

אבישי בר-אושר

יליד ירושלים, תש"כ - 1960
"ירושלמי מלידה"

עוסק בחקר מורשת ירושלים ובבנינה,
היסטוריון, סופר, עיתונאי ושדרן רדיו.

כל הזכויות שמורות
מהדורה זו מודפסת בכמות מוגבלת

תמונות כריכה קדמית:
הריסת קיר המגן מול החומה בסמוך לכיכר צה"ל כיום. צילום: פוטו רויס, ירושלים.
הצנחנים מול הכותל. צילום: דוד רובינגר ז"ל.

ניתן להשיג חוברת זו אצל המחבר בטל' 050-6214087

פתח דבר

השנה מציינים מלאת יובל שנים לאיחודה של ירושלים. זוכר אני את חג השבועות תשכ"ז, עת נפתחה הדרך לכותל המערבי לציבור הרחב. נהרות של בני אדם זרמו מכל רחבי העיר אל העיר העתיקה, אנשים נשים וטף. גם אני ילד קטן בן 7 צעדתי עם כולם דרך שער יפו יחד עם אבי ז"ל. הגענו לרחבת הכותל המערבי שהורחבה לאחר השחרור. בדרכנו לכותל, שריד בית מקדשנו. דרכנו על אבנים בדרך לא סלולה. הגענו ונישקנו את אבני הכותל המערבי, כותל הדמעות והתפילות. מעמד זה הותיר בי רושם אדיר ומלווה אותי עד היום "עם חוזר לביתו", "עם שב לכור מחצבתו". היו אלו רגעים היסטוריים בחיי האומה, רגעים של הגשמת חלומות, רגעים שציפו להם אלפי רבבות במשך דורות רבים.

עד היום רואה אני תמונה זו לנגד עיני. והנה חלפו 50 שנה מאז ועדין באוזני מהדהדים דבריו של אבי מורי ר' מיכאל רפאל בר-אשר ז"ל, העיר שוחררה, ירושלים השלמה. כך משחר נעורי, חונכתי ועוצבה אישיותי, דרכי ואמונתי, והם הווית חיי - אהבת ירושלים השלמה. ירושלים השלמה עיר אחת ומאוחדת הביאה לסיום תקופה של עיר חצויה ומבוזרת, עיר ובליבה חומה. 19 שנים של קו גבול, החוצה עיר עם קירות מגן, גדרות תייל ומוקשים.

"הקו הירוק" שחילק את ארץ ישראל והותיר את ירושלים היהודית בקצהו של פרוזדור - עיר קצה, נמחק.

החלוקה הלא טבעית בליבה של העיר הייתה "פצע לאומי, דימום שאינו פוסק מעין גדם שיש ללמוד לחיות עימו"... (שפוייה בחלומה, "ד"ר אילן אזרחי).

חוברת זו הינה מנחה לירושלים ולבניה לרגל מלאת 50 שנה לשחרורה ואיחודה ב"מלחמת ששת הימים" ביום כ"ח אייר תשכ"ז.

קובץ זה נותן דגש לתקופה הסמוכה ליום זה "רגע לפני" שחרורה ו"רגע לאחר" איחודה. דבריו של מפקד פיקוד מרכז אלוף עוזי נרקיס ז"ל ושל מפקד חטיבת הצנחנים אל"מ מרדכי (מוטה) גור ז"ל, שירי התקופה לצד מסמכים ותמונות הם אשר נתנו לי את ההשראה לכתיבת חוברת זו.

בקובץ זה שהינו אסופת תמונות שירים ומסמכים המוגשים לקורא, בכוונתי להמחיש "תמונת מצב" לפני ואחרי שחרורה ואיחודה של העיר, לפני יובל שנים.

החל מהשנה הראשונה לשחרור העיר גובשה ועוצבה המתכונת של אירועי חגיגות "יום ירושלים". יום חג לאומי של טקסים ואירועים-טקסי זיכרון לצד אירועים של שמחה. (מן הראוי לשקול הפיכת יום זה ליום שבתון). ביום חגה של העיר מתקבצים לתוכה רבבות מכל קצווי הארץ-זהו יום של אחדות והתרוממות רוח לאומית.

ולנו בני ירושלים - כל יום הוא יום ירושלים!

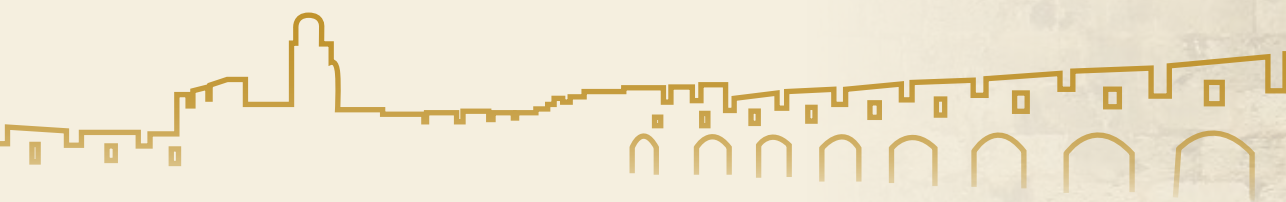
"חלפו ביעף יובל שנים, 50 שנה של בניה והתרחבות, של שגשוג ופריחה, של עליה והתיישבות, עיר שלמה ומאוחדת, בירת ישראל הנצחית לעד!

ויהי רצון שנזכה בימינו לראות בגאולה השלמה ובבניין בית מקדשנו ותפארתנו".

בברכת "וראה בטוב ירושלים"

אבישי בר-אשר

ירושלים השלמה, פסח שני, י"ד אייר תשע"ז

מבוא

לפני 3000 שנה, כבש דוד המלך את מצודת ציון מידי היבוסים, הסב את שמה ל"עיר דוד" וקבע בה את בירת הממלכה.

בכך קיבלה ירושלים את מעמדה כעיר בירה מדינית ולאומית של עם ישראל. ירושלים היא המרכז הרוחני המסמלת את אחדות העם ובה נבנו בתי המקדש.

גם בתקופות הגלות והחורבן לא פסקה דבקות העם בבירתו, ירושלים לא נשכחה מליבו של עם ישראל והקשר אליה לא נפסק גם בעת הייתה שבוייה בידי זרים.

המילה ירושלים על הטיית השונות, בכתוב מלא או חסר מופיעה בתנ"ך 667 פעמים.

את הכיסופים והערגה לירושלים בכל הדורות, היטיב לבטא מאיר כהן במאמרו "לך נכספה נפשי"... פרק ג', כיסופים לירושלים. (מתוך מפגשים בירושלים, החברה למתנ"סים, סיון תשמ"ז - יוני 1987);

אין עיר בעולם אשר שמה מרטיט לבבות כירושלים.

אין אתר בתבל שזכרונו מהווה מוקד לערגה - שמחה ודמעה כירושלים.

אין מוקד שאליו נהרו הכיסופים - כירושלים.

כיסופי הדורות לארץ ישראל כונו אל הלב - לירושלים, תוך זהות וחיוניות הקשר שבין העם וירושלים.

שהרי "כל שיש בירושלים - יניקתו מישראל" (בראשית רבה - נ"ט). וברור כי כל שיש בארץ ישראל - יניקתו ודאי ממורשתה של ירושלים. הזהות שבין ירושלים, העם והארץ ממקדת את כמיהת העם לאורך הדורות אל מוקד ההווה והמורשת הרוחנית - לירושלים.

אם הייתה ירושלים מוקד הכיסופים, הרי חומותיה ושעריה היו הסמל.

אף בימי שממונה, עת נראה היה כי סר חינה של העיר, נמשכת ערגת ליבו של העם - הנאנק בגלות - אל ציון וחומות ירושלים. לעת שמחה מקווים-מבטיחים "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", לעת מצוקה "תרחם ציון - תבנה חומות ירושלים", ולעת אבלות מוצאים נחמה "עם אבלי ציון וירושלים".

"לשנה הבאה בירושלים" הייתה תקוות הדורות. תקווה-אמונה זו מבוססת על תודעה ומורשה כי "באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונישא אליו מגבעות ונהרו אליו כל הגוים... כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" (ישעיה ב'). מקדמת דנא עומדת ירושלים במוקד החזון הנבואי על אחרית הימים, ובזה בא לידי ביטוי הרעיון הנשגב של כיסופי גאולה לעתידו של העולם כולו. שהרי בירושלים מצויה אבן השתייה אשר "ממנו נשתת העולם כולו" (תנחומא, קדושים ו').

דורות רבים התפלשה ירושלים בעפר, חורבן אחר חורבן, כיבוש רדף כיבוש.

"דרכי ציון אבלות... כל שעריה שוממין... בתולותיה נוגות... ויצא מן בת ציון כל הדרה" (איכה פ"א).

בכל זאת לא רפתה הערגה אל העיר, כי כן דרשו "שימחו את ירושלים... שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה" (ישעיה ס"ו). "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" (מסכת תענית ל' ע"ב). דורות של כמיהה רוחנית, בצל דלות פיסית, הותירו בידיו נכסי צאן ברזל בכיסופים לירושלים.

סמל לערגה זו מהווה שירתו של רבי יהודה הלוי בימי הביניים:

"יפה נוף משוש תבל קריה למלך רב לך נכספה נפשי מפאתי מערב... ליבי במזרח ואנוכי בסוף מערב איך אטעמה את אשר אוכל ואיך יערב?... יקר בעיני עזוב כל טוב ספרד, כמו יקר בעיני ראות עפרות דביר נחרב".

משורר אחר שזכה לממש כיסופיו ועלה לירושלים הוא רבי יהודה אלהררזי:

"...באתי גבולותיה ופסגתי (רוממתי) ארמנותיה ונשקתי חורבותיה וחוננתי עפרותיה. אמרתי - מה טובו אוהליך הר ציון ומשכניך... מה נעמו ארצותיך ומעוניך... אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך".

דברים אלו שבים ומוכיחים את חיוניותה של ירושלים גם בימי דלותה הפיסית שהרי "הנצח - זו ירושלים" (ברכות נ"ח ע"א), ומתוך אמונה עמוקה כי "אין לך עיר אלא - ירושלים" (כתובות ק"א ע"ב). "מלחמת ששת הימים", מהמופלאות שבמלחמות ישראל. העולם כולו עמד משתאה כיצד מדינה קטנה, חלשה וצעירה, מנצחת בשישה ימים שלוש מדינות גדולות מצרים, סוריה וירדן בשדה הקרב. מדינת ישראל יצאה לתקופה חדשה בתולדותיה. המורל הלאומי היה בשמים. קריאת "הר הבית בידנו!" התפשטה ברחבי הארץ והעולם. החזרה אל הכותל, אל קברי האבות שבחברון, אל קבר רחל-העניקה מימד רוחני כביר לעצמת הניצחון. רבים האמינו כי כח עליון מלווה את רצף הניצחונות והישיג מלחמת ההצלה והישועה.

אחד הפרקים הסוערים שהתנהלו מאחורי הקלעים, היה הוויכוח על שחרור ירושלים. הפרק הזה נחשף רק שנים לאחר המלחמה.

כבר ביום הראשון התגלעו חילוקי דעות בין השרים שכינה בממשלת הליכוד הלאומי בשאלת ירושלים. בישיבת ממשלה מיוחדת, שהתקיימה בלילה שבין ה-5 ל-6 ביוני, במרתף הכנסת, מחשש להפגזות-דנו ראש הממשלה לוי אשכול והשרים בשאלת שחרור ירושלים, והדעות נחלקו לכאן ולכאן.

ממשלת ישראל לא הורתה איפוא לשחרר את ירושלים, ולא סימנה זאת כיעד צבאי ולו מהסיבה שרק מעטים סברו כי יש לכך סיכוי. בשטח, שר הביטחון משה דיין אסר על צה"ל לכבוש את העיר העתיקה, ורק הורה על כיתורה לצרכים טקטיים בלבד.

ואולם, רצף האירועים בשדה הקרב גלגל את צה"ל לכיבוש העיר העתיקה ואיחוד העיר. התרחש בין היתר בזכות יוזמה מקומית של אלוף פיקוד המרכז, עוזי נרקיס, ומקצת המפקדים בשטח - על-אף התנגדות הדרג הבכיר.

מחיר שחרורה של ירושלים היה יקר: 182 חיילים נפלו בקרב על העיר, כרבע מהנופלים ב"מלחמת ששת הימים" בכל החזיתות.

באיחוד ירושלים ב"מלחמת ששת הימים" נדמה שהתממשה האמירה "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו" (תהלים קכ"ב), ומוסיף המדרש "עיר שהיא עושה כל ישראל חברים" (ירושלמי, חגיגה ג', בבא קמא ז'). ושוב מתאחדים ומשתלבים בה - בירושלים, הזיקה שבין העם ועיר האלוקים החיבור הפיסי עם החיבור הרוחני.

התפתחותה של ירושלים ב-50 שנים האחרונות מזכירה את דברי הנביא זכריה (פרק כ"ב), "פרזות תשב ירושלים מרוב אדם ומרוב בהמה בתוכה".

ועתידה ירושלים לגדול להתפתח ולהרחיב גבולה ולהיות "ירושלים רבתי".

זכינו בדורנו דור התקומה, דור של שיבת עם ישראל לארץ ישראל, להיות שותפים לגילוי שכינה ולנסים גלויים.

ב"מלחמת ששת הימים", מלחמת מגן שנכפתה עלינו, מביסה מדינת ישראל הקטנה שלוש מדינות גדולות, ומשחררת חבלי מולדת.

מדינות העולם הופתעו, איש לא ציפה לתוצאות כה מוחצות במהירות כה גדולה.

ניכר היה כי יד ההשגחה האלוקית, הייתה בעזרנו בצורה ברורה וגלויה.

עלינו לספר זאת לבנינו ולבנותינו, עלינו לספר זאת לדורות הבאים "על הנסים והנפלאות" שזכינו לראות עין העין במלחמת המגן, מלחמת ההצלה והישועה.

נספר על גבורתם וחירוף נפשם של חיילנו, מסירות הנפש ותעצומות הרוח, אשר השתלבו בגילויי השכינה הנסים וההשגחה העליונה.

ירושלים השלמה

ירושלים, **א**ם אשכחך, לך נשבעו אלפי רבבות
קדושתך ותפארתך מאירים באור יקרות

ירושלים, **ב**אור ובסתר לך שרו שירים ותפילות
ערגה ציפייה ותקווה בקרב כל הקהילות

ירושלים, **י**מים ולילות בכמיהה היו ענינו לך נשואות
19 שנים של עיר חצויה ובליבה חומות

ירושלים, **ש**חר יום רביעי כח אייר על חומותיך הפציע
עת נכנסו משחררי ירושלים בשערייך, קול שופר הרקיע

ירושלים, **י**ום אוחדה העיר - יום שמחה ותהילות
קבעוהו יום שבח הלל והודיה לדורי דורות

ירושלים, עיר הולדתי, לך אני נשבע:
"**אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני...**"

אבישי בר-אושר, שלהי ניסן תשע"ז, ירושלים השלמה

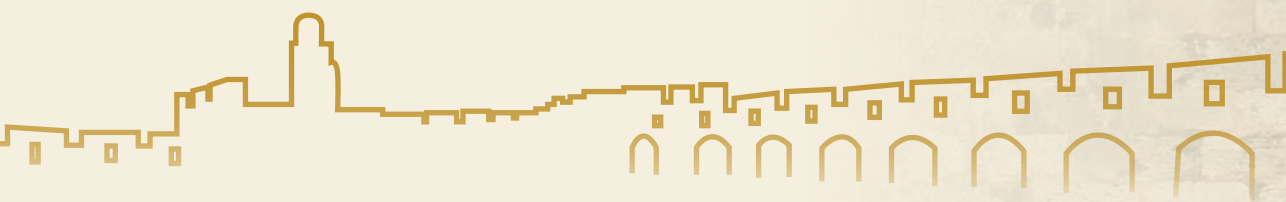
ירושלים כאלה

"עיר ובליבה חומה"

סיפורו של "הקו העירוני"

תש"ט - אייר תשכ"ז

מעל פסגת הר הצופים

מעל פסגת הר הצופים
אשתחוה לך אפיים
מעל פסגת הר הצופים
שלום לך ירושלים!
אלפי דורות חלמתי עלייך,
לראות, לזכות, באור פנייך!

ירושלים, ירושלים, האירי פנייך לבנך!
ירושלים, ירושלים, מחרבותייך אבנך!

מעל פסגת הר הצופים
אשתחוה לך אפיים
מעל פסגת הר הצופים
שלום לך ירושלים!
באלפי ברכות היי ברוכה!
מקדש, מלך, עיר מלוכה!

ירושלים, ירושלים, אני לא אזוז מפה!
ירושלים, ירושלים, יבוא המשיח, יבוא!

מילים: אביגדור המאירי

לחן: עממי

"עיר ובליבה חומה"

תקציר סיפורו של "הקו העירוני"

נובמבר 1948 - יוני 1967

מלחמת העצמאות הותירה את ירושלים מחולקת בין ישראל לבין ממלכת ירדן בקו גבול שרירותי ומפותל שכלל שטחים מפורזים ושטחי הפקר בעיתיים, החיים לאורך קו הגבול יצרו מציאות מורכבת, רווית פחד מפני התקפות מהצד השני.

"הקו העירוני" היה זה שמו של קו הגבול (חלק מן "הקו הירוק") בין ישראל לבין ממלכת ירדן שחצה את ירושלים במשך 19 שנה (נובמבר 1948 - יוני 1967).

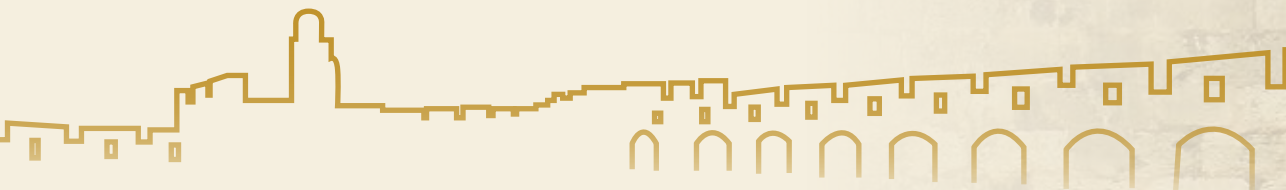
אורכו כ-7 ק"מ, קו גבול מפותל שנמתח בתוך שטח בנוי ומאוכלס בצפיפות.

הוא חצה את תחומה העירוני של ירושלים מן הכפר "בית צפפה" בדרום העיר, ועד לאזור בתי פאג'י סמוך לשכונות "סנהדריה"- "שמואל הנביא", בצפון העיר.

"הקו העירוני" נקבע ב-30 בנובמבר 1948, ביום בו נחתם הסכם הפסקת האש - "הסכם ההפוגה הכנה", בין מפקד כל הכוחות הישראליים באזור ירושלים, סגן אלוף משה דיין (שהחליף את דוד שאלתיאל כמפקד מחוז ירושלים) לבין לוטננט-קולונל עבדאללה א-תל המייצג את הלגיון הערבי ואת כל יתר הכוחות הערביים באזור ירושלים ובנוכחות נציג האו"ם.

שני הקווים שסומנו במפה על-ידי דיין וא-תל, היה שטח רוחב שנע בין 60-80 מטר וממילא התעוררה הבעיה: למי שייך השטח המצוי במציאות בתחום "עובי הקו" שסימן כל צד במפה? מדובר בשטחים בעיר הבנויה בצפיפות, עיר חיה ונושמת - כאשר משני צידי הגבול פולשים תושבים לשטחי ההפקר ולשטחי 'עובי הקו'. הבעיה אף החריפה, מפני שבחלקים מסיימים של המפה נוצרו קווים מקוטעים או מזוגים.

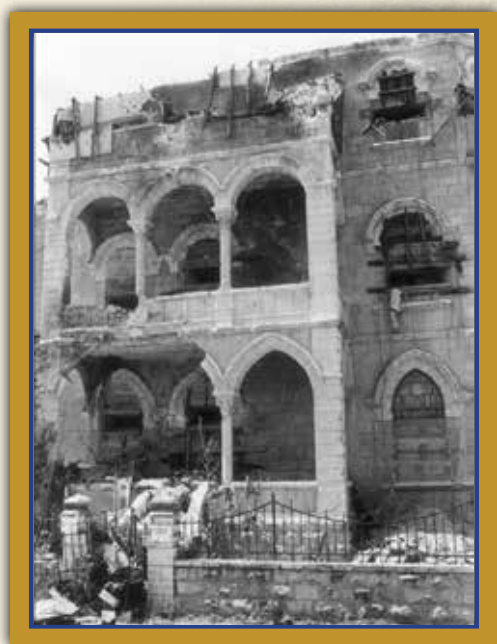
עד לשנת 1950 סוגיית "עובי הקו" לא הועלתה, שכן קווי התיחום מעולם לא סומנו בשטח עצמו. אולם בתחילת אותה שנה נורה ונהרג חייל ישראלי, בלכתו ברחוב מדרום ל"מעבר מנדלבאום". בדיון שנערך בעקבות התקרית בוועדת שביתת הנשק התברר, לפתע, כי לישראל, לירדן ולאו"ם - לכל אחד פירוש משלו למפת דיין - א-תל. חילוקי הדעות לא היו על עניינים של מה בכך, אלא על רחובות שלמים. דוגמא לכך היה הרחוב בקצה שכונת מורשה-מוסררה (היום רחוב חיל הנדסה), בו נמצאת עמדת "בית תורג'מן" נמצא לפי גרסת הישראלים, ב"עובי הקו" הישראלי - בעוד שלפי גרסת הירדנים הגבול עבר במרכז הרחוב. במקרה אחר התברר, מהגדלה של אזור הבית בו הייתה עמדה הירדנית

"בית שטייניץ" (מול עמדת "בית תורג'מן") כי חציו המזרחי של הבית נמצא ב"עובי הקו" הישראלי, והמרפסת הדרומית שלו בשטח ההפקר.

בית שטייניץ

עמדת בית תורג'מן

מצב אבסורדי זה, מדגים את הסיבוך והתנאים הכמעט-בלתי-אפשריים בו היה נתון ה"קו העירוני" כגבול בין מדינות במרכז של עיר בה מתנהלים חיים, בתקופה של 19 שנים.

החיים לאורך ה"קו העירוני" כאמור היו בעייתיים ויצרו מציאות מורכבת מחד, היה ניסיון לשמר שגרה נורמאלית, במסגרת ה"סטטוס קוו", ומאידך-תקריות אש, שהפרו מידי פעם את החיים השלווים. יחד עם זאת, מאז שנת 1948 לא יזמו שני הצדדים פעולות תוקפניות לשינוי מהותי של המצב אף למעשה שארעו לעיתים תקריות גבול, יזומות או מקריות, היו ניסיונות אפילו להשתלט בכח על שטחים-אולם כל אלה היו בעלי אופי מקומי, ולרוב רק באזורים בהם שררו אי-הבנות ואי-בהירות באשר להסכמים שהושגו. יתירה מזו, שני הצדדים מעולם לא כפרו בהסכמים ואף עשו מאמצים לקיים אותם כהלכתם. יחד עם זאת, דאגו שני הצדדים לבצר את קו הגבול ביניהן. הביצורים ב"קו העירוני" לא היו תולדה של תכניות מסודרות אלא תוצאה של שינויים מקומיים, בהתאם לשיקולים מדיניים או אסטרטגיים.

(מבוסס על "ירושלים החצויה", אמנון רמון, הוצאת יד יצחק בן צבי, ירושלים, תשמ"ז)

בניין עיריית ירושלים (היום כיכר צה"ל) -
מבט ממזרח מרח' יפו

החורבה הרוסה

מעבר מנדלבאום

הגבול בשכונת מורשה (מוסררה).
ברקע בית החולים האיטלקי
כיום רחוב שבטי ישראל

שטח ההפקר במוסררה

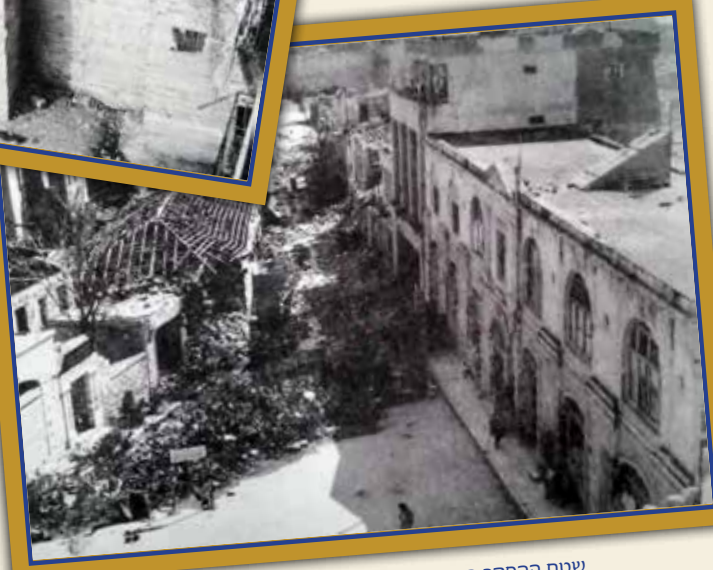
שטח ההפקר ברח' יפו

ירושלים החצויה: חומות מגן ברחוב ממילא
ובתים הרוסים בשטח ההפקר בין השכונה
לחומת העיר העתיקה

קיר המגן בקצהו המזרחי של רח' ממילא

שטח ההפקר במורד רח' יפו, מבט מזרחה אל שער יפו

חומת המגן הישראלית בקצה המזרחי של רח' יפו.
היום כיכר צה"ל

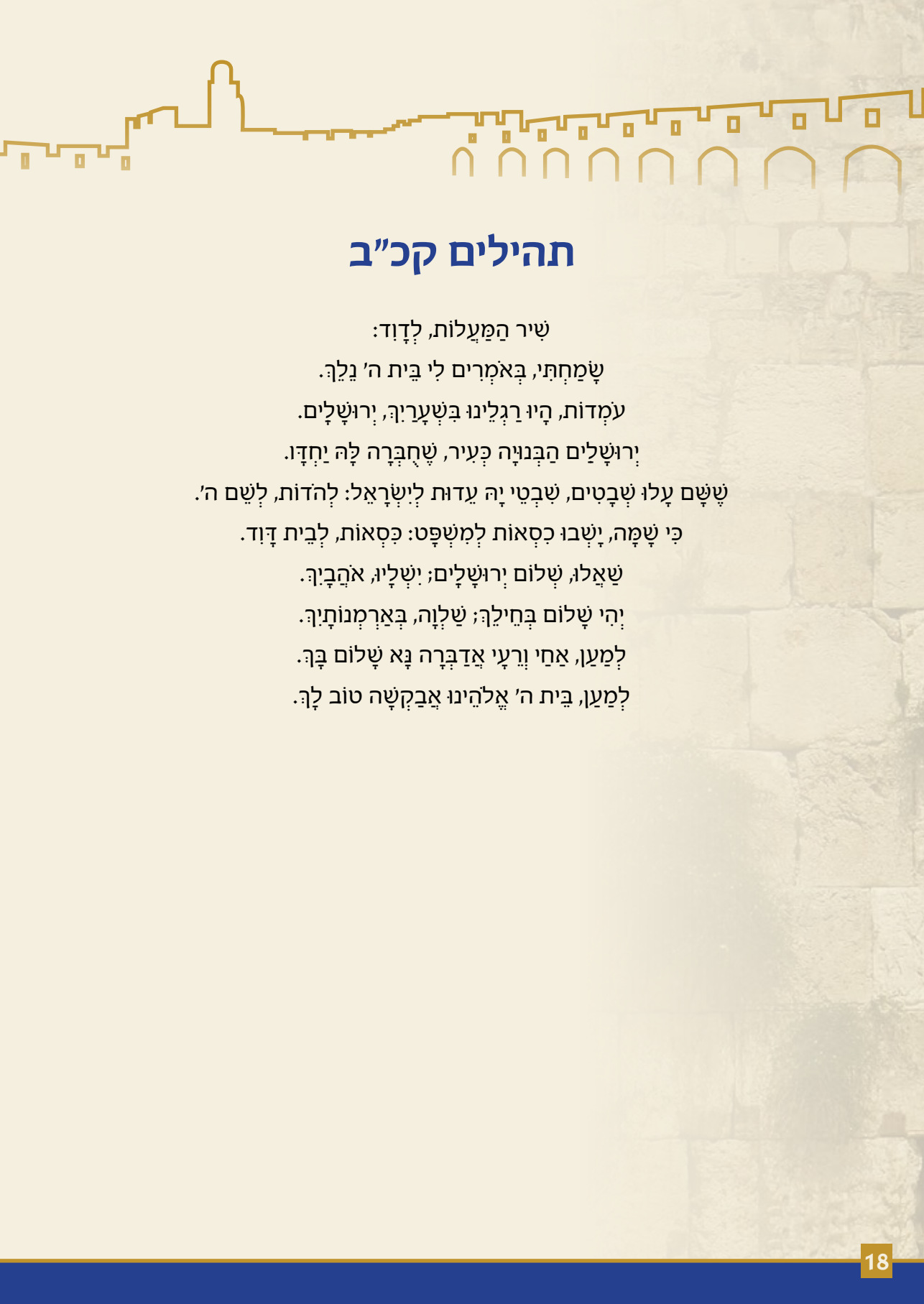

גדר הגבול בכפר בית צפאפה

חומת המגן בממילא

תהילים קכ"ב

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, לְדָוִד:

שְׁמַחְתִּי, בְּאִמְרִים לִי בֵּית ה' גִּלְגֵּי.

עַמְדוֹת, הָיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֶיהָ, יְרוּשָׁלַיִם.

יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה כְּעִיר, שֶׁחֲבָרָה לָהּ יַחְדָּו.

שָׁשָׂם עָלוּ שְׂבָטִים, שְׂבָטֵי יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל: לְהַדּוֹת, לְשֵׁם ה'.

כִּי שָׁמָּה, יָשָׁבוּ כִסְאוֹת לְמִשְׁפָּט: כִּסְאוֹת, לְבֵית דָּוִד.

שָׁאֲלוּ, שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם; יִשְׁלִי, אֶהְבִּיָּהּ.

יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילָהּ; שְׁלוֹהָ, בְּאַרְמְנוֹתֶיהָ.

לְמַעַן, אַחֲי וְרַעֲי אֲדַבֶּרָה נָא שְׁלוֹם בָּהּ.

לְמַעַן, בֵּית ה' אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לָהּ.

ירושלים כאלה

"העיר שחברה לה יחדיו"

כ"ח אייר תשכ"ז

שחרור ירושלים ב"מלחמת ששת הימים"

ב"מלחמת השחרור" התנהלו קרבות קשים על ירושלים בין הכוחות הערבים לבין כוחו הישוב היהודי. בקרבות אלה נפרץ המצור על ירושלים, אבל העיר העתיקה, לב לבה של ירושלים, נשארה נצורה. ביום 28 בחודש מאי 1948 נפלה העיר העתיקה, והמגינים המעטים שנותרו בה נלקחו בשבי לירדן.

ירושלים נחלקה לשני חלקים: העיר המערבית - החדשה, בידי ישראל, והעיר המזרחית - ובתוכה העיר העתיקה והמקומות הקדושים, נשארה בשלטון ירדן.

19 שנה הייתה ירושלים המזרחית בשלטון ירדן. כל התקופה בה שלטו הירדנים בירושלים המזרחית, לא יכלו אזרחי ישראל להגיע אל הכותל המערבי והמקומות הקדושים ליהודים במזרח העיר.

החיים בעיר החצויה

מציאות מורכבת: חיים משותפים בקו הגבול באבו טור

ב"מלחמת ששת הימים" הצטרפה ירדן אל מצרים וסוריה ופתחה בהתקפה על מדינת ישראל. כתגובה פרצו כוחות צה"ל ביום השלישי למלחמה לעיר העתיקה, ושחררו את כל ירושלים.

המערכה על שחרור ירושלים ב"מלחמת ששת הימים" הייתה קשה ביותר, וגבתה מחיר כבד.

קרבות בין חיילי צה"ל ללוחמי הלגיון הירדני נערכו בגבעת-התחמושת, הר-הזיתים, הר הצופים וסמטאות העיר העתיקה. אחד מרגעי השיא של "מלחמת ששת הימים" היה בעת פריצת שער-האריות, שבחומת העיר העתיקה, על ידי חטיבת הצנחנים, והנפת דגל ישראל מעל הכותל-המערבי.

עם שחרורו הגיע אל הכותל המערבי הרב הצבאי הראשי הרב שלמה גורן זצ"ל ויחד עם הלוחמים ברך ברכת "שהחיינו" ותקע בשופר. אחר כך הגיעו גם מפקד חטיבת הצנחנים אל"מ מרדכי גור, הרמטכ"ל יצחק רבין ושר הביטחון משה דיין, ואת פניהם קיבלו מאות הלוחמים בשיר "ירושלים של זהב", שחובר על ידי נעמי שמר מספר ימים לפני המלחמה והפך להיות סמל לשחרור ירושלים.

הרב שלמה גורן נוגע באבני הכותל המערבי

הרב שלמה גורן תוקע בשופר בכותל המערבי

יום שחרור ירושלים - חג לאומי

כאמור, ביום כ"ח באייר תשכ"ז (07.06.1967), ב"מלחמת ששת הימים", שוחרר חלקה המזרחי של ירושלים משלטון ירדן - ובכלל זה העיר העתיקה, הר הבית והכותל המערבי. לאחר 19 שנה של שלטון ירדני בחלק המזרחי של העיר, הפכה ירושלים להיות עיר אחת, מאוחדת תחת שלטון ישראלי.

יום ירושלים נקבע כחג לאומי לציון איחוד העיר ירושלים, היום נקבע על ידי הכנסת ב"חוק יום ירושלים"

כבר ביום כ"ח בטבת תשכ"ח החליטה מועצת הרבנות הראשית "לקבוע את יום כ"ח באייר כיום הודיה לקב"ה על הניסים שקרו באותו יום ועל שחרורה של ירושלים". ארבעה חודשים מאוחר יותר, ב-12 במאי 1968 קבעה גם הממשלה את כ"ח באייר כיום חגה של ירושלים. בי"ד אייר תשכ"ח (1968) קבעה הכנסת את יום ירושלים כיום חג. בשנת תשנ"ח (1998) העניקה הכנסת למועד זה מעמד בחקיקה נחקק "חוק יום ירושלים", על פי הצעתו של חה"כ הרב חנן פורת זצ"ל.

יש המכנים את היום כיום שחרור ירושלים, יום חרות ירושלים, או יום איחוד ירושלים, והשקפה זו קיבלה חיזוק בחוק יסוד: **ירושלים בירת ישראל**. ביום ירושלים נערכים טקסים חגיגיים בירושלים ומחוצה לה וכן טקסי זיכרון ממלכתיים לחללים שלחמו בירושלים

עצרת הוודיה בישיבת "מרכז הרב" יום ירושלים תשע"ה
בתמונות: בנימין נתניהו ראש הממשלה, מהראש"ל שלמה משה עמאר הראשי
לירושלים והרב יעקב שפירא ראש הישיבה נואם ליד ביבי.
מאוסף המחבר

במלחמת ששת הימים.

יום או יומיים לפני החג מתקיימת
צעדה גדולה תחת הכותרת
"ההתיישבות מצדיעה לירושלים"
ובה משתתפים אלפי צועדים.

בערב יום ירושלים מתקיימת
מדי שנה עצרת גדולה בישיבת

"מרכז הרב" בהשתתפות רבנים ואישי ציבור.
על פי רוב מגיעים ראש הממשלה, שרים, חברי
כנסת והרמטכ"ל לעצרת זו. לאחר חצות הלילה
מתקיימת צעדה מהישיבה אל הכותל המערבי.
אירועי היום כוללים טקס ממלכתי בגבעת
התחמושת, שהייתה מאתרי הלחימה הקשים
בקרבות ירושלים.

אירוע מרכזי ביום ירושלים הוא "ריקוד הדגלים",
שמתקיים בשעות אחר הצהריים. במהלך אירוע
זה, מגיעים לירושלים מכל רחבי הארץ עשרות
אלפי אנשים, רובם בני נוער. החוגגים מקיימים תהלוכה גדולה מלווה בשירים, ריקודים
ודגלים. התהלוכה יוצאת ממרכז העיר (גן סאקר וגן העצמאות), נכנסת אל העיר העתיקה
משעריה ומסתיימת בכותל המערבי לתפילה חגיגית.

כמו כן, עיריית ירושלים עורכת ביום זה את טקס חלוקת אותות "יקיר ירושלים".

כאמור, יום שחרור ירושלים
נקבע כיום חג לאומי בישראל
(לא יום שבתון). מציינים אותו
בטקסים חגיגיים ובאזכרות
לנופלים באתרי הקרבות -
גבעת התחמושת ובכותל-
המערבי.

הרבנות הראשית בישראל
קבעה סדר תפילה מיוחד
ליום זה הכולל אמירת הלל.

ירושלים של זהב

אזיר הרים צלול כיין וריח אורנים
נישא ברוח הערביים עם קול פעמונים.
ובתרדמת אילן ואבן שבויה בחלומה
העיר אשר בדד יושבת ובליבה חומה

ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור
הלא לכל שיריך אני כינור

איכה יבשו בורות המים כיכר השוק ריקה
ואין פוקד את הר הבית בעיר העתיקה.
ובמערות אשר בסלע מייללות רוחות
ואין יורד אל ים המלח בדרך יריחו.

אך בבואי היום לשיר לך ולך לקשור כתרים
קטונתי מצעיר בנייך ומאחרון המשוררים.
כי שמך צורב את השפתיים כנשיקת שרף
אם אשכחך ירושלים
אשר כולה זהב

חזרנו אל בורות המים לשוק ולכיכר
שופר קורא בהר הבית בעיר העתיקה.
ובמערות אשר בסלע אלפי שמשות זורחות
נשוב נרד אל ים המלח בדרך יריחו.

מילים ולחן: נעמי שמר

ועוד ששה ימים:

מיום כ"ח באייר תשכ"ז ליום ו' סיון תשכ"ז - חג שבועות

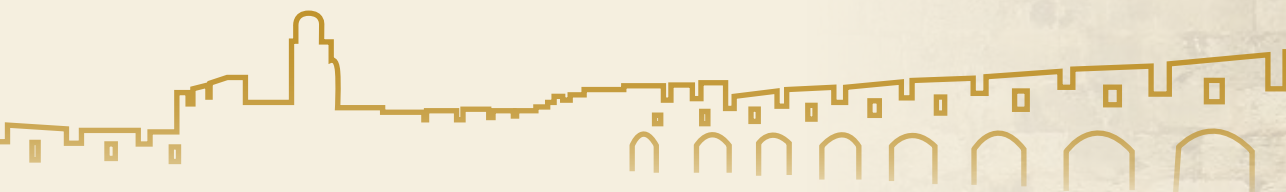
ההחלטה לשחרור העיר העתיקה והכותל המערבי:

אל"מ מרדכי (מוטה) גור ז"ל, מפקד חטיבת הצנחנים, צופה מהר הזיתים אל הר הבית ואומר למפקדי הגדודים: "אנו עולים על העיר העתיקה, אל הר הבית ואל "הכותל המערבי". אלפי שנות היסטוריה התפלל העם היהודי לשעה הזו. 10:00 - צנחנים נכנסים אל העיר העתיקה דרך שער האריות ועולים להר הבית. 10:05 - מוטה גור מודיע ברשת האלחוט את המשפט שייחרט בהיסטוריה: "הר הבית בידינו".

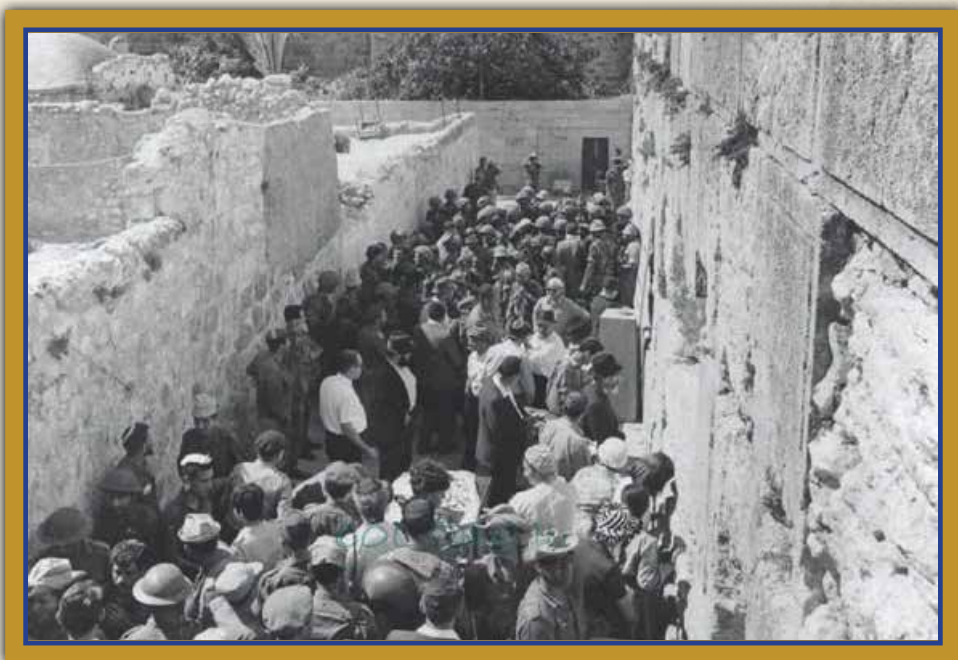

אלוף משנה מרדכי (מוטה) גור ז"ל צופה מהר הזיתים ל"הר הבית"

ראשוני הצנחנים מגיעים אל הכותל המערבי, והמ"פ יורם זמוש מניף מעליו את דגל ישראל. בין הראשונים שהגיעו לכותל המערבי היה הרב הראשי לצה"ל, האלוף שלמה גורן זצ"ל, כשבידו האחת ספר תורה ובידו השנייה שופר. משהגיע לכותל תקע בו ובירך: "שהחיינו וקיימנו והגענו לזמן הזה".

תוך שעות ספורות החלו מבקרים בכותל רבנים, אלופי צה"ל ושרים.
רחבת הכותל המערבי לא הייתה אלא סמטה צרה שכל אורכה אינו אלא 28 מטר ורוחבה
3.60 מטר בלבד. הצפיפות הייתה רבה, אך השמחה גדולה.

סימטת הכותל הצרה

המוני בית ישראל נוהרים אל הכותל המערבי בחג השבועות תשכ"ז:

לקראת חג השבועות תשכ"ז, התעורר החשש שמא סמטת הכותל המערבי הצרה לא
תוכל לקלוט את המוני בית ישראל שיבואו לפקוד את ירושלים. אל"מ שלמה להט (ציץ),
מושל ירושלים, וסגנו סגן אלוף שמואל אלבק הציעו לרשויות האזרחיות להרוס את
"שכונת המוגרבים" הצמודה לכותל המערבי ולהכשיר את השטח לרחבת תפילה גדולה.

טדי קולק, ראש עיריית ירושלים, שכנע את ארגון הקבלנים לבצע את העבודה במהירות
ולקבוע עובדות בשטח. הקבלנים נענו והרסו את בתי השכונה הרעועים והכשירו רחבה
לקליטת המתפללים. על מלאכת הפינוי ניצח קצין ההנדסה סרן איתן בן משה.

ששה ימים לאחר שחרור הכותל המערבי בחג שבועות תשכ"ז שערי העיר העתיקה
נפתחים רשמית לתנועה חופשית של אזרחים. כ-200 אלף איש נוהרים בהתרגשות רבה
אל הכותל המערבי.

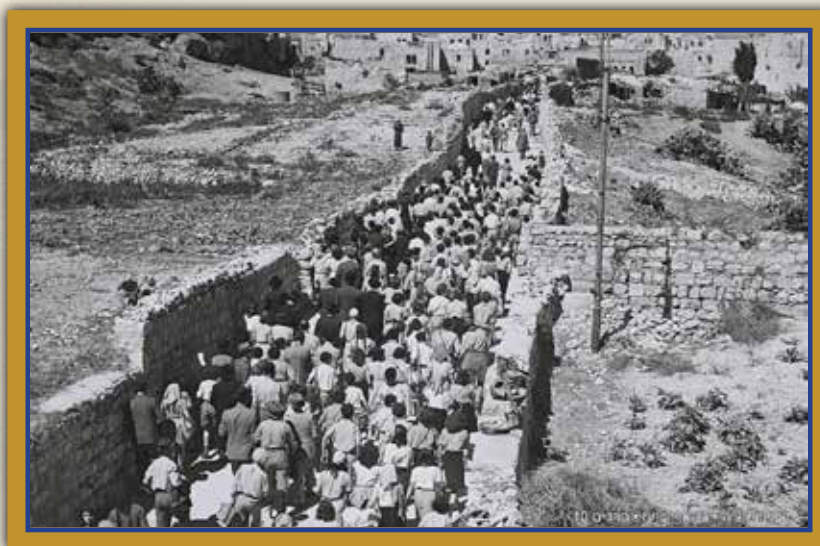

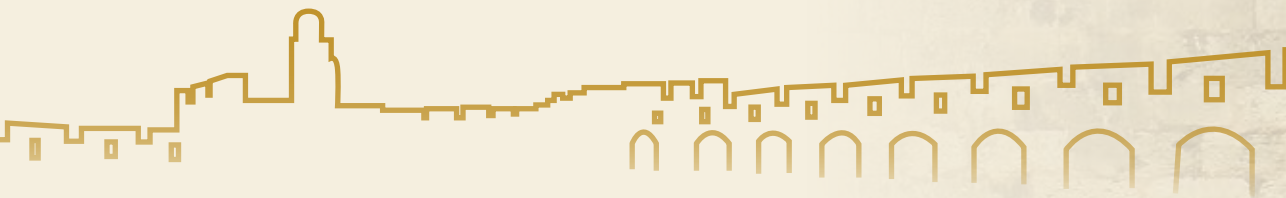
מרדכי איש-שלום, ראש עיריית ירושלים (1959-1965)
בתצפית מהר ציון מזרחה

19 שנים החל מחג השבועות תש"ח, חודש לאחר הכרזת המדינה, לא יכלו היהודים לעלות לרגל אל הכותל המערבי. הירדנים שלטו בחציה המזרחי של העיר וחסמו כל אפשרות מעבר ליהודים. יחד עם זאת, העלייה לקבר דוד בהר ציון הסמוך, שנמצא בשליטת ישראל, נמשכה. במשך 19 השנים, היו המונים עושים את דרכם להר ציון; שם, מעבר לגדר התיל, לצפות אל העיר העתיקה ואל הר הבית.

בוקר חג השבועות, תשכ"ז - ששה ימים בלבד אחרי שחרור מזרח העיר במלחמת ששת הימים, נפתחה באופן רשמי הכניסה לעיר העתיקה (עד אז הצבא רצה לוודא שלא נותרו צלפים או מוקשים בעיר העתיקה). כל יהודי שהגיע אל הכותל באותו יום, לא ישכח לעולם את אותם רגעי אופוריה היסטוריים נדירים.

משעות הלילה המאוחרות, זרמו אלפים מתושבי ירושלים לעבר שער ציון, מצפים להיכנס לעיר העתיקה.

בעיתונות נכתב:

ב-4 לפנות בוקר, הורשה סוף-סוף ההמון המתאסף להיכנס לשטח הכותל המערבי. ובעוד השמש ממשיכה לטפס בשמים, נמשך זרם של אלפים שעשו את דרכם אל העיר העתיקה.

היה שם ייצוג לכל חלק מהאוכלוסייה. חברי קיבוץ וחיילים התחככו בנטורי קרתא. אימהות הגיעו עם ילדים בעגלה, וזקנים צעדו בכבדות במעלה הר ציון, נתמכים על ידי צעירים, לראות את חומת המקדש לפני סוף ימיהם.

היו שם כמה אנשים שהתייפחו, אבל רוב הפנים עוטרו בחיוכים. במשך 13 שעות רצופות, התקדם מגוון צבעוני של אנשים לאט ובסדר מופתי, עושה בסבלנות את שנאמר לו, בכל אחד מששת המחסומים הרצופים שהוקמו על ידי המשטרה כדי לווסת את הזרם.

כ-200,000 איש ביקרו בכותל באותו יום. הייתה זו העלייה לרגל המאסיבית הראשונה לירושלים, שנמצאת תחת שליטה יהודית, בחג יהודי, מזה 2,000 שנה - מאז העלייה לרגל בחגים בימי המקדש.

עד ראייה מתאר את הרגע:

"מעולם לא פגשתי אווירה מחשמלת כזאת לפני כן, או אחר כך. בכל מקום שבו עצרנו, התחלנו לרקוד. נושאים ספרי תורה התנוודדו ורקדו ושרנו בכל כוחנו. כל כך הרבה מפרקי התהילים והשירים עוסקים בירושלים ובציון, והמילים חלחלו לתוכנו בחיים חדשים.

"כשהשמים התבהרו, הגענו לשער ציון. עדיין שרים ורוקדים, זרמנו אל תוך המבואות הצרים שאחריו".

(מבוסס על כתבה שפורסמה באתר חרדים 10, שלמה בן חיים, ד' סיון תשע"ה, 22.05.2015)

לבאולת העיר העתיקה, הכולל הערבי וחדר בית מדרש לביתנו המזרחי.

מ' עסכס גבורי החיל.

נחמו נחמו עמי יאמר אלוהיכם.

מזגזג כל הדורות נמשם לפינינו. עיר ואלוהים, מקום המקדש, הרי הביח

2. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

לב מי לא ירגון ולא יצהל לשמע בשורה גדולה זו. מעתה פרחים יערי

לל התפוצות שיעלו ויבואו להמיל חתינה אל בורא עולם.

השכינה שלא דחה מעולם מן הכותל המערבי הורחבה מעבר לכותל המערבי.

זכינו לשעה עילאית זו ונשגבה ביותר בחירות העם.

ולבני אבות. ~~העם~~ אנו מצהירים נשבע בלבי כבוד על כל המקומות

לבני כל האומות שוחרות שלום ואמונה, ושעריהם יהיו פתוחים לבני כל הר

המחיר של המוצר הנמכר הוא 100 שקלים.

חיילים ובניסן יקריסו על ירכם נחללכלה הזכות הצדקה ביום של חלם

תפילת היורזם וזוון הנביאים "כי אמה ח' ב'ש' הצחה וב'ש' אמה ע'ת' ל'ב'.

בני אהרן לא נאסו ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה". ברוך אמת ה'

יבנה ירושלים.

המחבר מודה כי הוא מודע לכך שיש הרבה דברים שיש להם חשיבות רבה, אך הוא חש כי הם חייבים להיכלל במסגרת של חשיבות רבה.

החלטתו של בית דין זה, והוא שיש להחליט על פיה.

בשריו ירושלים, בין שומריה יהוה יעל ירמיה א' חזקת

דמי סעודת כל הארץ, עיר הבירה לנשיאם ישאל הנבחרים.

באם כל קהל ישראל בארץ ובגולה הנני מברך בשמחה על איתנו ביום אחד

מלך השולם שחיינו וקיימנו והגיענו ליום הזה ^{יום} הזה ^{הזאת} כירושלים הבנויה

1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 26

101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044 1045 1046 1047 1048 1049 1050 1051 1052 1053 1054 1055 1056 1057 1058 1059 1060 1061 1062 1063 1064 1065 1066 1067 1068 1069 1070 1071 1072 1073 1074 1075 1076 1077 1078 1079 1080 1081 1082 1083 1084 1085 1086 1087 1088 1089 1090 1091 1092 1093 1094 1095 1096 1097 1098 109

מחיר 2/10

11/17/1941

שלמה גורן, ילד

דב ודאמי ל

تاریخ ۱۳۰۲

1897

100-443881

21. 1875. 1st. 1st. 1st.

לדושים הנכבדים שנה ליסודי יגיון מא

משה פרידמאן: נא, ואלה: חיי נביא

2001 11/14/01

دینار و در دینار و در دینار و در دینار

our paper, however, is not to be taken as a

יופי של דבר הרב הראשי לצה"ל עם שחרור הכותל. בתחילת הע

1999

הצנחנים

צנימי - לא למרטום

צנחנים כובשי ירושלים,

כאשר נכבש הר הבית על ידי היונים, שחררוהו המכבים. במחריבי הבית השני נלחמו הקנאים ובר-כוכבא.

כאלפיים שנה היה הר הבית אסור ליהודים.

עז אדב באהם, אתם הצנחנים, והחזרתם אותו לחיק האומה. הכותל המערבי, אליו פועם כל לב, שוב בידינו.

יהודים רבים שמו נפשם בכפם, לארך כל ההיסטוריה הארוכה שלנו, על מנת להגיע לירושלים ולחיות בה.

שירי געגועים לאין ספור הביעו את הכמיהה העמוקה הפועמת בלב היהודי כלפי ירושלים.

במלחמת השחרור נעשו מאמצים עצומים להחזיר לאומה את לבה - העיר העתיקה והכותל המערבי.

בידכם גפלה הזכות הגדולה להשלים את המעגל, להחזיר לעם את בירתו הנצחית ומרכז קדשו.

צנחנים רבים, מחברינו הוחקים והטובים ביותר, נפלו במערכה הקשה. היה זה קרב עז ונמרץ, בו פעלתם כגוף המועך כל אשר לפניו מבלי שים לב לפצעיו הוא.

לא טענתם, לא התלוננתם, לא דווחתם. רק קדימה חתרתם - וכבשתם.

ירושלים היא שלכם - לנצח.

מפקד החטיבה

"שופרו של משיח בן דוד"

בעניין גלגולו של השופר של הרב שלמה גורן
שבבשר על איחוד העיר ירושלים ושחרור הר הבית.

סיפור ששמע והעלה על הכתב הרה"ג מנחם שוראקי שליט"א (רב קהילת "קרית חנה דוד" בירושלים) מפי רבו, הרב דוד אבן כליפא, ביום הילולא של הרב דוד הכהן סקלי בנוכחות רבנים אחרים

תלמסאן שנת תרנ"ז (1897) אלג'יריה. הקהילה היהודית עתיקת יומין שנוסדה כבר מימי הגאונים ומפורסמת בכל ערי צפון אפריקה בשל גדולי חכמיה וגאוניה על חיבוריהם הרבים בכל מקצועות התורה, לא יודעת מנוחה.

זה שנים רבות שכת מוסלמית קיצונית סופיט שולטת בעיר. חברה מטילים את חתתם על כל תושבי ערי הסביבה והם יוזמים מרידות מזוינות נגד השלטונות. תלמסאן השקטה והפסטורלית הפכה להיות עם הזמן המרכז העולמי ללימודי האסלאם ורבים המה הפנאטיים הנוהרים אליה להשתלם בלימודי וחקר המיסטיקה של הקוראן. כצפוי, המוסלמים הפונדמנטליסטים מפנים את רגשי הקנאות שלהם כלפי היהודים וההתנכלויות נגד הקהילה היהודית וראשיה הולכות ומחריפות עם הזמן.

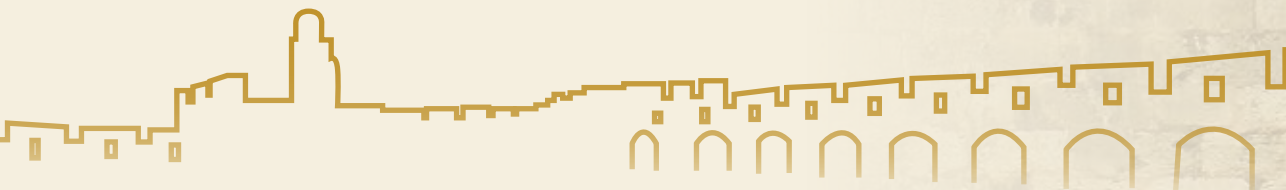
לנוכח המצב הקשה ובצר להם, הקהילה היהודית פונה לעומד בראשה, הרב חיים בלייך להתערב בנעשה וליצור ערוץ הידברות עם הקהילה המוסלמית העוינת במטרה להנמיך את גובה הלהבות ולהפיג, ולו במקצת, המתיחות השוררת בין שתי הקהילות.

הרב חיים בלייך המלווה בחברו בבית הדין, הרב דוד הכהן סקלי, מחליטים לארגן מפגש פיוס עם ראשי הקנאים ביום שישי בשעה שתסתיים התפילה במסגדים.

רבי חיים בלייך בן ה-61 ורבי דוד הכהן סקלי בן ה-36, שניהם גאוני עולם אשר תורתם, חסידותם וקדושתם ידועות ומפורסמות לא רק בצפון אפריקה אלא אף בארץ ישראל, מלווים בראשי ונכבדי הקהילה ויהודים רבים, וניגשים אל ההמון המוסלמי המוסת, המצפה לשמוע מהרבנים דברי חנופה ושבח על דת האסלאם כדי שהם יסכימו לזכות אותם במידה פורתא של חמלה מצדם.

כול הנוכחים שם באותו מעמד דרוכים לשמוע מוצא פיו של הרב בלייך.

והנה להפתעת כולם מתחיל הרב חיים בלייך בנאום משולהב לקלל את המוסלמים את דתם ואת נביאם. גם חברו, הרב דוד הכהן סקלי מצטרף לגינוי, ושניהם יחדיו מעוררים

מהומה רבתית בקרב כל הנוכחים. הן המוסלמים והן היהודים הוכו בתדהמה כי מעולם לא ציפו לתגובה כה חריפה מתריסה ומתגרה מצד הרבנים הנכבדים.

בטרם סיים הרב בלייח את דבריו הוא הוציא מחיקו את שופרו, ותקע תקיעה אחת גדולה שהרעידה את כל הנוכחים, וצעק לעבר הערבים: "אתם חושבים שירושלים שייכת לכם אך הוו יודעים שבעוד שבעים שנה כעת חייה, ירושלים תחזור להיות מוחזקת בידיים יהודיות תחת שלטון ישראל". ותהום כל העיר למשמע דברי הרב בלייח. סתם ולא פירש. התאריך היה: כ"ו אייר התרנ"ז.

אומץ לבם ותעוזתם של שני הרבנים אשר ניצבו ללא מורא מול ההמון המוסת עורר אצל המוסלמים לא רק חששות כבדים ופחד אלא גם לא מעט רגשות של יראת כבוד. ואכן, העיר תלמסאן שקטה שנים רבות לאחר אותו מעשה.

לימים כאשר הרב דוד הכהן סקלי עזב את העיר תלמסאן, כמנהגם של חכמי אלג'יריה כאשר נפרדים אחד מהשני, מסר הרב בלייח לעמיתו בתורה את השופר שלו כאות הוקרה ומזכרת. הרב דוד הכהן לקח את השופר לעיר ווהארן, המכונה גם אצל היהודים 'אורן של חכמים' שם כיהן כראב"ד כחמישים שנה עד שנת פטירתו בשנת תש"ט (1949) בכ"ד אייר (ר"ת: כהן דוד).

כאשר חתנו, תלמידו ונאמן ביתו הרב דוד אבן כליפא נתמנה להיות ראב"ד מקודש בעיר מולדתו, עין תמושנט בשנת (עם עמיתו החכם השלם מעוז ומגדול הדיין רבי מסעוד הכהן, תלמידו של רבי יעקב אביחצירא) 1932 רבו המובהק הרב דוד הכהן מסר לו את השופר של הרב בלייח כנהוג. הרב דוד כליפא היה תלמיד חכם גדול וציוני ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו. פעמים רבות השתתף בקונגרס הציוני של ההסתדרות הציונית בראש משלחת מטעם המזרחי.

באחת מנסיעותיו נפגש הרב אבן כליפא עם ידידו הרב ניסים פרדס בירושלים. היכרות רבת שנים הייתה בניהם. הרב ניסים פרדס היה רגיל לנסוע מידי שנה בחודש ניסן לבקר את הקהילות היהודיות בצפון אפריקה, והיה מתארח אצל הרב כליפא כל ימי חג הפסח.

באותו מפגש הוזמן גם הרב שלמה גורן, שכיהן באותם ימים כרב הראשי של צה"ל. הרב כליפא אשר בכל נסיעותיו לירושלים היה נושא אתו את השופר שקיבל מרבו הרב דוד הכהן, סיפר לרב גורן אודות המעשה שהיה עם השופר. בסוף המפגש החליט הרב כליפא להעניק לרב גורן את השופר במתנה. הרב שלמה גורן מאוד התרגש מהמתנה הייחודית הזאת ואמר לרב כליפא שימסור את השופר לחמיו, הנזיר, אשר גם הוא נקרא דוד הכהן וגם הוא מתנהג בחסידות וקדושה עצומה ונחשב כתלמיד חכם עצום.

לימים, בשיא מלחמת ששת הימים יספר תלמידו ועוזרו של הרב שלמה גורן, הרב מנחם הכהן את הסיפור הבא :

"אני נוסע בפקודתו של הרב גורן אל חותנו רבי דוד הכהן, הנזיר, מתלמידיו המובהקים של הרב קוק. הנזיר, שהוא דמות מאוד מרתקת- קראו לו הנזיר כי הוא היה נזיר- לא שתי יין, גידל שיער, והיה טבעוני. אני בא לבית הנזיר והוא לא מדבר. למה? כי הוא קיבל על עצמו באותה תקופה קשה תענית דיבור. אמרתי לו: אני רוצה את השופר. נראה היה לי שהוא אומר שהשופר נמצא בארון למעלה, עליתי על כיסא והורדתי את השופר והבאתיו לרב גורן. מאוחר יותר כשטיפסנו על הטנק בכניסה לשער האריות הרב גורן החזיק בשופר ובס"ת ולא פסק מלתקוע במשך שעות. עלינו להר הבית ושם הייתה התרגשות עצומה. לאט לאט החלו להגיע יחידות של חיילים מאזורים אחרים של ירושלים והר הבית התמלא. כולם עמדו שם על ההר ובאופן ספונטני החלו לשיר את "ירושלים של זהב" בגרסתו המקורית".

הנה כי כן בחסדי השי"ת, התגשמה נבואתו של הרב חיים בלייח מלפני שבעים שנה בדיוק. הרב שלמה גורן נבחר ע"י ההשגחה העליונה להיות הצינור שבאמצעותו יבשר ה' לעמו ולכל העולם כולם שהשכינה חזרה הביתה.

הרב שלמה גורן תוקע בשופר

"עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים"

הרה"ג שאול ישראלי זצ"ל

כבוד מרן הרב הראשי לישראל, כבוד ראש הממשלה, כבוד הרבנים הנכבדים היושבים בנשיאות, כבוד הציבור הנכבד והקדוש, ואחרון אחרון חביב בני ישיבתנו הקדושה.

יומה של ירושלים. עשרים וחמש שנה לבקיעת החומה. כ"ה שנה לאיחודה של ירושלים של מטה. כ"ה שנה של שנות בניה והתרחבות של ירושלים בירת ישראל. עשרים וחמש שנה להתרחבות גבולותינו, לקביעותנו על נחלתנו בכל מלוא ארץ ישראל ההולכת ונבנית, ההולכת ומקבצת לתוכה את נדחי ישראל, את פזורי ישראל מקצה אל קצה, ממזרח וממערב מצפון ומים. כ"ה שנה, כה. שנות 'כה' יש להם משמעות מיוחדת. במשך כל השנים, במשך כל התקופה הזאת, אותם הניסים אשר חזו עינינו, החל מנפילת החומה אשר פילגה את ירושלים, אותה חומה אשר לא נתנה לנו אפשרות להתייחד עם מקום מקדשנו. עשרים וחמש שנה מאותה תקופה של התרחבות גבולנו. ולמרות זאת, ועם זה, כפי שאנחנו חזינו באותו זמן, כפי שאנחנו חלמנו באותו זמן, בזמן שהיתה בקיעת החומות, שאנחנו אמרנו: "שמחנו באומרים לנו בית ה' נלך" (עפ"י תהילים קכב, א). שאנחנו חשבנו שזוהי הפתיחה שכל אומות העולם יכירו וידעו כי ישראל הוא עם הסגולה, כי ירושלים היא עירם הקודש. כי עם הקודש בארץ הקודש מתאחדים יחד. "הנה עם כלביא יקום, כארי יתנשא" (במדבר כג, כד). המציאות הזאת, האפשרות הזאת, אשר חזו לנו חזונו נביאנו לימי אחרית הימים. חזינו וחלמנו כי הנה עומדות רגלנו שאנחנו אומרים "בית ה' נלך". שתלך ותהיה התקדמות לקראת גאולה השלמה, לקראת קיבוץ מלא של נדחי ישראל, כדי להגיע להכרה שלמה של כל אומות העולם ביחוד הישראלי, בזכות הישראלית לשוב לביתה. כי לביתנו באנו, כי עם ישראל חי, ואיננו יכול להיות נתון למשיסה כפי שהיה במשך אלפי הדורות. חשבנו. והנה אנחנו ממשיכים בדברי הכתוב "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים". עדיין "עומדות רגלינו", עדיין השערים האמיתיים סגורים בפנינו, עדיין אנחנו נמצאים במאבק איתנים על ארץ ישראל, על זכותנו על ארץ ישראל, על זכותנו על הבירה - בירת עיר הקודש ירושלים קרית מלך עיר המלוכה. עדיין אינם רוצים להכיר בזה אומות העולם, ועדיין אויבנו אשר מסביבנו זוממים יום ויום ושעה שעה, להשחית את שארית פלטתנו בארץ ישראל. אנחנו עומדים במצב של שמחה, העין האחת שמחה, והעין השניה דומעת מאותם הקרבנות אשר חפים מפשע נופלים מדי פעם על ידי מרצחים חסרי מצפון. על ידי אלה אשר איבדו את פרוצוף המין האנושי, הזכות הזאת אשר "בצלם אלוהים ברא את האדם", אשר שואפים לדם, אשר אינם רוצים להכיר בזכות היסודית הזאת אשר ניתנה לנו בשעתה, את אותה הזכות אשר כל עם ועם יש לו. את הזכות הזאת אשר נגזלה מאתנו בחוזק יד, ואשר אינם רוצים להכיר בגזלה הזאת אשר גזלו מאתנו, ורוצים לנחול את זה לעולמי עולמים.

"כה". מתבקש הדבר להשמיע מחדש את אותם הדברים שאמר אחד מנביאי ישראל, נביא החורבן ונביא התקומה. הקב"ה אומר אליו - "הלך וקראת באזני ירושלים לאמור, כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך" (ירמיה ב, ב). "חסד נעורייך" - הזכות הזאת, "אהבת כלולותיך". "כה אמר

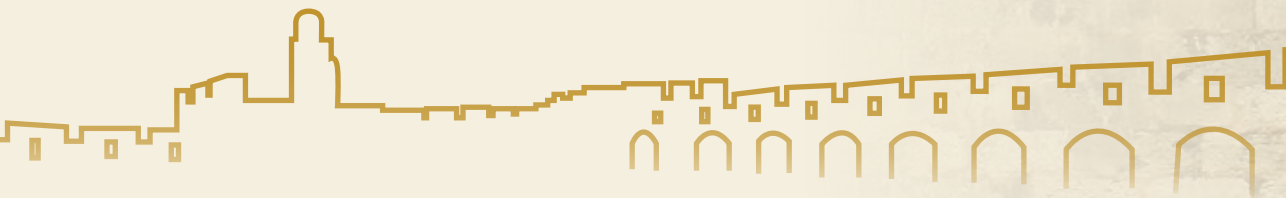

ה' - זהו מה שאמר ה', וזוהי השליחות של ירמיה הנביא, שהיה צריך למסור - "הלוח וקראת באזני ירושלים לאמור". "הלוח" - הלוח זה לא דווקא ברגע זה שירמיה היה חי בחיים חיתו. "הלוח" פירושו של דבר שדבר אלוהים אשר קם לעולם, אשר יקום - לעולם. "הלוח" - במשך כל הדורות. "הלוח וקראת" - אל תחכה שיבואו אליך, אל תחכה שיבואו וישאלו מפיו, תלך אתה, בכל מקום ומקום אשר שם ישראל נקרא עליו. וגם במקרה שכאלה חושבים שאבדה תקותם, וגם אלה שאומרים "אבדו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים". "הלוח" במשך כל הדורות עד התקופה האחרונה, "וקראת" לא להסתפק בדיבור, אלא לקרוא את הקריאה הגדולה באזני ירושלים. באזני אלה אשר הם בהכרח כרוכים לירושלים. מפני שזהו עם ירושלים, מפני שזהו עם של ארץ הקודש, מפני שזהו עם הקודש. "הלוח וקראת באזני ירושלים לאמור: כה אמר ה', זכרתי לך חסד נעורך".

אותם הדברים אשר אנחנו רואים במשך כל עשרים וחמש השנים. אותה בניה בלתי פוסקת לעומת כל המכשולים, אותה זרימה של עולי ישראל מכל מקום ומקום, למרות הבעיות הקשות אשר אנחנו נאבקים בהם. אותה מציאות כזאת, שאנחנו רואים בעינינו לעומת כל אומות העולם, אשר כמעט כולם בלי אף אחד איננו רוצה להכיר בזכות הלגיטימית של ירושלים עיר הקודש כבירת ישראל. אשר כולם מתעלמים מזכותנו על ארץ ישראל, אשר מעונינים להקטין את דמותנו. כי כך נמסר לנו, כי כך אנחנו מחזיקים בקרבנו במציאותנו. זהו אולי התשובה לשאלה שלנו, לבקשה שלנו, של נעים זמירות ישראל, שהשמיע בשעתו "זכור ה' לבני אדם את יום ירושלים האומרים ערו עד היסוד בה" (תהילים קלז, ז). עד היום אנחנו שומעים את זה ומבינים את זה ומרמזים לנו את זה, אשר אינם רוצים להכיר בדבר הזה. "זכור ה' לבני אדם".

וכנגד ה"זכור" הזה באה התשובה של הקב"ה - "זכרתי לך", אני זוכר. הנה אתם רואים את הנפלאות והנסים אשר התרחשו במשך כל עשרים וחמש השנים כשם שכל אותם השנים שקדמו להם בעוד שהיתה העיר הקדושה חצויה, בעוד שהיינו רחוקים מהכותל המערבי, בעוד שלא יכולנו להתייחד עם המקום הקדוש והיקר הזה. ובתוך עשרים וחמש השנים הללו, כל אותם הנסים והנפלאות אשר אנחנו רואים לעומת החלטות אומות העולם, לעומת המלחמה הבלתי פוסקת של שכנינו. ידינו פרושה לשלום. אין אנחנו מעונינים חס וחלילה שמישהו יפגע. אבל אנחנו - יש לנו הזכות הזאת, כי זהו הבית שלנו, כי זהו המקום שלנו, כי זוהי הארץ שלנו. ואם אתם יושבים, אם אתם זכיתם להיות כאן, בארץ הזאת, תדעו לכבד, ולהשיב את הגזילה למקומה. ואם קדושי ישראל, אם פזורי ישראל באים למקומם, תדעו לכבד אותם. תדעו ליקר אותם, תדעו לנשא אותם, תדעו להגיד הנה אנחנו מוסרים לכם את הפקדון הזה. אינם רוצים להכיר את הדבר הזה, גם אדם גם ישמעאל כל אלה מאוחדים יחד. כל אלו אומרים "לכו ונכחידם מגוי". אם אומרים את זה מכלל, אם אומרים את זה בפירוש, אם אומרים את זה במחשבה, אם אומרים את זה ברמז. הם אינם רוצים להכיר בזכות הזאת.

אז בא הקב"ה ואומר הנה אתם רואים "זכרתי לך" - האם אינכם רואים את יד ה' שבמשך כל עשרים וחמש השנה עמדה לנו? האם אין אתם רואים את מסך הברזל אשר היה פעם קיים ואיננו קיים עוד? שהאפשרות הזאת קיימת לעלות לארץ ישראל, שארץ ישראל קוראה לבניה לחזור לאותו מקום - האם אינכם חשים בדבר הזה? האם לא ראיתם את הנסים והנפלאות בזמן

שקראו עלינו מלחמה ממשית?, כל אותם הסקאדים שנפלו באותה שעה, ומי יודע מה שהיה יכול להיות חס וחלילה, אילו היינו נתונים לידי הטבע. אנחנו היינו נתונים לידי השגחה עליונה ששמרה עלינו, שסככה עלינו. ואנחנו נמצאים כיום הזה במצב שעם כל ההישגים הגדולים, עדיין אנחנו נמצאים במצב זה של "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים", אנחנו עדיין עומדים בשערים.

אבל אומר הקב"ה "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". היסטוריה נפלאה של עם נפלא. מי הוא זה שיכול להמציא עוד דוגמא כזאת של עם כזה אשר אין לו בית, אשר אין לו שדה, אשר אין לו מדינה, אשר נודד במדבר, בחולות המדבר, אשר איננו יודע מחר היכן ילון, והוא עומד ומקבל על עצמו וקורא בקול רם "נעשה ונשמע" מסביב להר סיני? מקבל על עצמו תורה שהוא צריך להגשים אותה בארץ שאיננה עוד ברשותו בכלל?, שמחלק נחלות לשבטים בזמן שהכנעני והפריזי והיבוסים יושבים בארץ?, שמחלק את הנחלות ודן כל דיני נחלות באותה תקופה?, מפני שארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו, אפילו טרם שדרכה רגלינו על המקום הזה.

המציאות הזאת של עם נפלא, שעושה לו חוקת חיים בטרם הוא יודע את תנאי החיים, אשר קובע ושומע את ה"שש שנים תזרע שדך, ושש שנים תזמור כרמך... ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ" (ויקרא כה ג-ד), ואיננו יודע איך יתכן הענין הזה, איך, כיצד יחיה עם שלם במשך תקופה של שנה שלמה. מקבל על עצמו את "הנעשה והנשמע" בתקופה שעדיין אין לו הקרקע, שעדיין אין לו המדינה, מתוך האמונה הזאת - "חסד נעורייך אהבת כלולותיך". היסוד של האמונה הישראלית, שאיננה נרתעת בפני תנאים מציאותיים, שיודעת שיש קל בשמים, ויש כח השגחה אלוקית על עמו ישראל, ואיננו מפחד אם בא עמלק ונלחם עם ישראל, ואיננו מפחד מפרעה שהקשיח את עולו על ישראל בשעתו. ישראל הם עם חי, ישראל הוא עם חירות, ישראל הוא איננו נכנע. וזהו הכח, אומר הקב"ה, "זכרתי לך" את הכח הזה, זכרתי לך את כח האמונה הזאת, האמונה הבלתי מעורערת בבורא שמים וארץ, ששומר על עמו ישראל. "זכרתי לך חסד נעורייך" - תסתכלו ותראו, הביטו וראו את ישועות ה' כל יום ויום, ולמה לכם לפחד? ולמה לכם להתקפל?, ולמה לכם לסגת?, ארץ ישראל שייכת לעם ישראל... (מחיאות כפיים מבליעות מספר מילים)...לכל נסיון לנשלנו מארצנו, לכל נסיון לקפחנו, אם לא נקום בעצמנו, אם לא יקום אותו הכח ההרסני, אם לא יקומו אותם נביאי השקר, נביאי התבוסה שמנבאים לנו חס ושלוש שלא נחזיק מעמד. מספרת אחת המתיישבות ביישוב, קראתי את זה בימים אלה, שנסעה באוירון עם אחד מנביאי התבוסה, והוא אומר לה מה את נוסעת לארץ ישראל?, הרי עוד מעט נחזיר את כל זה, למה את רוצה להתישב במקום הזה?, המציאות הזאת של חסרי אמונה, שאם יש להם חוסר אמונה, שיחיו עם חוסר אמונתם, אבל אל יפיצו את זה לאחרים, אל ידביקו את זה לאחרים, אל "ימסו את לבב אחינו".

אנחנו כולנו עם חזק, אנחנו כולנו עם מאמין, אנחנו כולנו איננו פוחדים מפני המציאות האחרת שהיא יכולה להתרחש. "העם ראה ויגוס הירדן יסוב לאחור" (תהילים קיד, ג). בזמן שישראל הולכים, בזמן שישראל צועדים, אז הירדן איננו יכול לעמוד, אז הוא נס בהכרח, אז הים בורח. המציאות הזאת שישנה הכח הסגולתי של עם ישראל. ובאזני ראש הממשלה אנחנו נגיד את

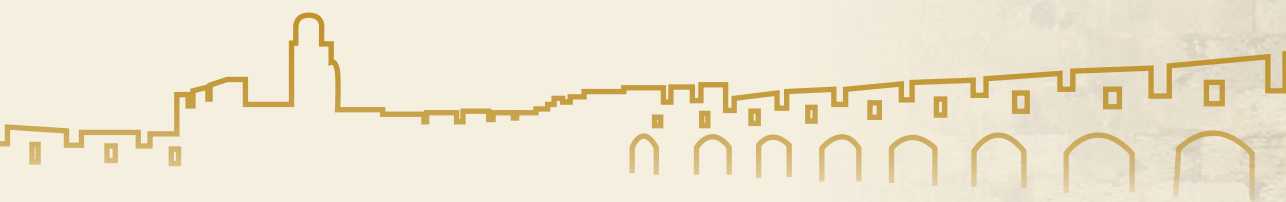

הדברים האלה, הרי אתם עומדים עכשיו בקשרי מאבק חשוב מאד, לא לזוז מהמקום, כי אנחנו בעלי הארץ... (מחזאות כפיים מבליעות מספר מילים)...

אם אנחנו אכן רוצים כי אותם השערים, השערים אשר אנחנו אומרים "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים", שהשערים האלה הם נעולים. נראה לנו שהם פתוחים, אבל הם לא, לא פתוחים. כי מה שאנחנו צריכים הוא, כי השערים האלה שומעים משהו, כי הם רוצים משהו, כי השערים הללו הם אומרים את אותו השיר אשר שרתם כאן: "ויבוא מלך הכבוד" (תהילים כד, י), כי לירושלים אין באים בצורה כזאת שאין לנו מלך הכבוד, בצורה כזאת שירושלים איננה עיר הקודש. ירושלים הזאת אשר שבת תהיה בה קדושה, שלא יחללו בארץ ישראל את השבת, שלא יחללו ברחובות ארץ ישראל את קדושת הימים הקדושים, את קדושת העם, שלא יחללו ולא יזמו לבטל את אותה הקדושה של המשפחה הישראלית. חס וחלילה, אנשים זוממים לקרוא לכרות, לתת גט כריתות לתורת ישראל, לדון ישראל, למשפחה הישראלית, להשליט הפקרות בארץ ישראל. היו לא תהיה! ארץ ישראל תהיה ארץ קדושה, עם ישראל הוא עם קדוש. הבית הזה, הבתים האלה אשר נבנים הם יהיו מקודשים בקדושת ארץ ישראל. ואם מלך הכבוד יוכל לשכון, ואם מלך הכבוד יוכל להכנס, הרי הוא יכנס על ידי צבאות ישראל, "ה' צבקות הוא מלך הכבוד סלה". אם צבאות ישראל יהיו מאוחדים, אם אנחנו נתגבר נגד כל אלה התבוסתנים, ואנחנו כולנו נדע ונגיד "ה' אחד ושמו אחד" - מלכות ישראל. מלכות ישראל היא מלכות הקב"ה. אנחנו נמצאים עכשיו בתחילת השבוע השביעי של הסדרה של הספירה. בספירה אנחנו אומרים דרגות שונות. הדרגה האחרונה היא "מלכות". אנחנו עומדים עכשיו ב"חסד שבמלכות", ואנחנו שואפים ל"מלכות שבמלכות". ה"מלכות שבמלכות" - שמלכות ישראל תתאחד עם המלכות האלקית, שהחוקה הישראלית השולטת תהיה תורת ישראל, שעם ישראל ידע להתאחד עם חובתו, עם תורתו. אם יהיה כך הדבר, אכן אז נצח נצח. יפתחו השערים, וירושלים תתאחד מחדש, ירושלים של מעלה יחד עם ירושלים של מטה. וארץ ישראל כולה תשכון לבטה, כפי שהקב"ה הבטיח. שהקב"ה אמר ש"הנה ימים באים" (עמוס ט, יג) שיגיע הזמן שאז "יגש חורש בקוצר". שיהיו זמנים כאלו "ששכבתם לבטח ואין מחריד". שכל אלה השונאים יכירו וידעו כי יש עם מיוחד, כי זהו עם סגולה, עם מיוחד במינו. כשם שהיה בהתחלת לידתו של עם ישראל, כשם שהיה בהתחלת לידתו של עמו.

"זכרתי לך חסד נעורך, אהבת כלולותיך". הקב"ה זוכר, בתנאי שגם אנחנו נזכור, שאנחנו גם כן נדע את הדבר הזה - "אהבת כלולותיך". את היסוד הזה שצעקנו "נעשה ונשמע" נצעק מחדש. הנה הימים האלה ימי ערב קבלת התורה, נצעק מחדש "נעשה ונשמע", נצעק ונקבל על עצמנו עול מלכות שמים, וכל מי שמקבל על עצמו עול מלכות שמים, מעבירים ממנו עול מלכויות אחרות.

נזכה ונראה ונראה, שכל תפוצות ישראל, יתאחדו יחד בענין הזה, לשמור על קדושת ארץ ישראל, לשמור על קדושת עם ישראל, לשמור על מלכות ישראל. והקב"ה יזכה אותנו שנזכה ונראה ש"אור חדש על ציון יאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו". אמן סלה.

הכותל

עמדה בשחורים מול הכותל
אמו של אחד מן החי"ר.
אמרה לי: "עיני נערי הדולקות הן
ולא הנרות שבקיר".
אמרה לי: "אינני רושמת
שום פתק לטמון בין סדקיו.
כי מה שנתתי לכותל רק אמש,
גדול ממילים ומכתב".

הכותל - אזוב ועצבת...

עמד מול הכותל עימנו
הרב הישיש בתפילה.
אמר לי: "אשרי שזכינו כולנו"
ושב, וגזכר, לא כולם.
עמד בדמעה מנצנצת
יחיד בין עשרות טוראים.
אמר לי: "מתחת לחאקי, בעצם,
כולכם כוהנים ולווים

הכותל אזוב ועצבת...

עמדה נערה מול הכותל
שפתיים קרבה וסנטר.
אמרה לי: "תקיעות השופר חזקות הן,
אבל השתיקה עוד יותר..."
אמרה לי: "ציון הר הבית"
שתקה לי: "הגמול והזכות",
ומה שזהר על מצחה בין ערביים
היה ארגמן של מלכות.

הכותל - אזוב ועצבת,
הכותל - עופרת ודם.
יש אנשים עם לב של אבן,
יש אבנים עם לב אדם.

עמד הצנחן מול הכותל,
מכל מחלקתו רק אחד
אמר לי: "למוות אין דמות אך יש קוטר -
תשעה מילימטר בלבד..."
אמר לי: "אינני דומע",
ושב להשפיל מבטים,
"אך סבא שלי, אלוהים היודע,
קבור כאן בהר הזיתים".

הכותל - אזוב ועצבת...

מילים: יוסי גמזו
לחן: דובי זלצר

SK / פילם

התמונה שהפכה לסמל
"הצנחנים מול הכותל"

למעלה: הצנחנים בכותל - התמונה שעשתה
היסטוריה והרטיטה לבבות יהודים בעולם כולו.

מימין: חיים אושרי, יצחק יפעת וציון קרסנטי
משחזרים את התמונה אחרי 47 שנים

צילום: דוד רובינגר ז"ל

סגנית שר החוץ ציפי חוטובלי ערכה ביום
11.5.17 סיור עם שלושת הצנחנים שתועדו
בתמונה המפורסמת של דוד רובינגר ז"ל.

הצנחנים ציון קרסנטי, ד"ר יצחק יפעת
וחיים אושרי שיחזרו את הדרך בה פרצו
משער האריות לעיר העתיקה עד לרגע
המפורסם של המפגש עם אבני הכותל.

הסיור התקיים במסגרת פרויקט היובל
למלחמת ששת הימים שמובילה סגנית
השר חוטובלי במשרד החוץ.

לסיור הוזמנו סטודנטים זרים מרחבי
העולם שלומדים בארץ במרכז הבינתחומי
ובאוניברסיטה העברית.

ציון קרסנטי סיפר שהרגע בו הגיעו לכותל היה הרגע בו חזר הלב לפעום במדינת ישראל ועד לאותו רגע הלב של
ירושלים היה חסר.

סגנית שר החוץ ציפי חוטובלי אמרה כי "הכמיהה להגיע לכותל, והדמעות של הצנחנים שחזרו לכותל אחרי 2000
שנות תפילה הם התשובה הטובה ביותר לכל מי שמנסים לנתק את הקשר העמוק בין עם ישראל לבירתו. אנו חוגגים
ימים גדולים. איחוד העיר תחת ריבונות ישראל הוא הרגע שבו כל אדם מכל דת יכול להתהלך בירושלים. חובתנו לדור
משחררי העיר היא לשמור על ירושלים מאוחדת ולחזק את מעמדה בהכרת העולם בירושלים כבירת ישראל".

לסיום, הצנחנים העניקו לסגנית השר חוטובלי את התצלום המפורסם בחתימת ידם.

התמונה ששחזרה לרגל חגיגות היובל (אייר תשע"ז)
צילום: לנה, דוברת סגנית שר החוץ

גבעת התחמושת

היה אז בוקר היום השני למלחמה בירושלים.
האופק החוויר במזרח, היינו בעיצומו של הקרב על גבעת התחמושת.
לחמנו שם מזה שלוש שעות.
התנהל קרב עקשני, קטלני, הירדנים נלחמו בעקשנות.
זה היה יעד מבוצר בצורה בלתי רגילה.
בשלב מסוים של הלחימה נשארו לידי ארבעה חיילים בלבד.
עלינו משם בכח של שתי פלוגות.
לא ידעתי היכן האחרים, כיוון שהקשר עם דודיק המ"פ ניתק עוד בתחילת הקרב.
באותו רגע חשבתי שכולם נהרגו.

בשתיים, שתיים ושלשים
נכנסו דרך הטרשים
לשדה האש והמוקשים
של גבעת התחמושת.

מול בונקרים מבוצרים
ומרגמות מאה עשרים
מאה וכמה בחורים
על גבעת התחמושת.

עמוד השחר עוד לא קם
חצי פלוגה שכבה בדם
אך אנו כבר היינו שם
בגבעת התחמושת.

בין הגדרות והמוקשים
השארנו רק את החובשים
ורצנו אבודי חושים
אל גבעת התחמושת.

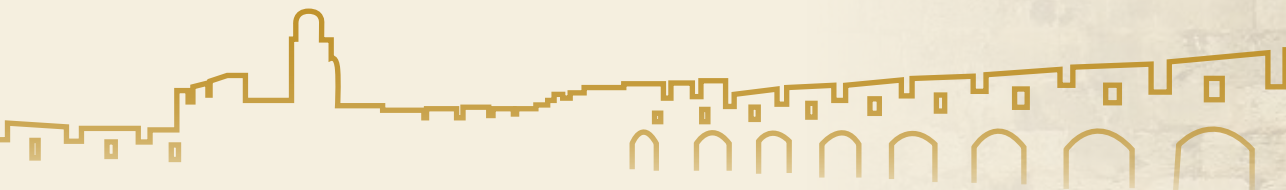
באותו רגע נזרק רימון מבחוץ. בנס לא נפגענו.
חששתי שהירדנים יזרקו רימונים נוספים.
מישהו היה צריך לעלות למעלה ולהשגיח.
לא היה לי זמן לשאול מי מתנדב, שלחתי את איתן.
איתן לא היסס לרגע, עלה למעלה והתחיל להפעיל את המקלעון.
לפעמים היה עובר אותי והייתי צריך לצעוק לו שיישאר בקו שלי.
ככה עברנו איזה שלושים מטר.
איתן היה מחפה מלמעלה ואנחנו טיהרנו את הבונקרים מבפנים,
עד שנפגע בראשו ונפל פנימה.

ירדנו אל התעלות
אל הכוכים והמסילות
ואל המוות במחילות
של גבעת התחמושת.

ואיש אי אנה לא שאל
מי שהלך ראשון נפל
צריך היה הרבה מזל
על גבעת התחמושת.

מי שנפל נסחב אחור
שלא יפריע לעבור
עד שנפל הבא בתור
על גבעת התחמושת.

אולי היינו אריות
אך מי שעוד רצה לחיות
אסור היה לו להיות
על גבעת התחמושת.

החלטנו לנסות לפוצץ את הבונקר שלהם בבזוקה.

הבזוקה עשתה כמה שריטות לבטון.

החלטנו לנסות בחומר נפץ. חיכיתי מעליהם עד שחזר הבחור עם חומר הנפץ. הוא היה זורק לי חבילות חבילות, ואני הייתי מניח את החבילות אחת אחת בפתח הבונקר שלהם.

להם היתה שיטה: קודם זרקו רימון, אחר כך ירו צרור, אחר כך נחו. אז בין צרור לרימון, הייתי ניגש לפתח הבונקר שלהם ושם שם את חומר הנפץ. הפעלתי את חומר הנפץ והתרחקתי כמה שיכולתי. היו לי ארבעה מטר לתמרון, כי גם מאחורי היו לגיונרים. אני לא יודע למה קיבלתי צל"ש, בסך הכל רציתי להגיע הביתה בשלום.

בשבע, שבע ועשרים
אל בית הספר לשוטרים
אספו את כל הנשאים
מגבעת התחמושת.

עשן עלה מן הגבעה
השמש במזרח גבהה
חזרנו אל העיר שבעה
מגבעת התחמושת.

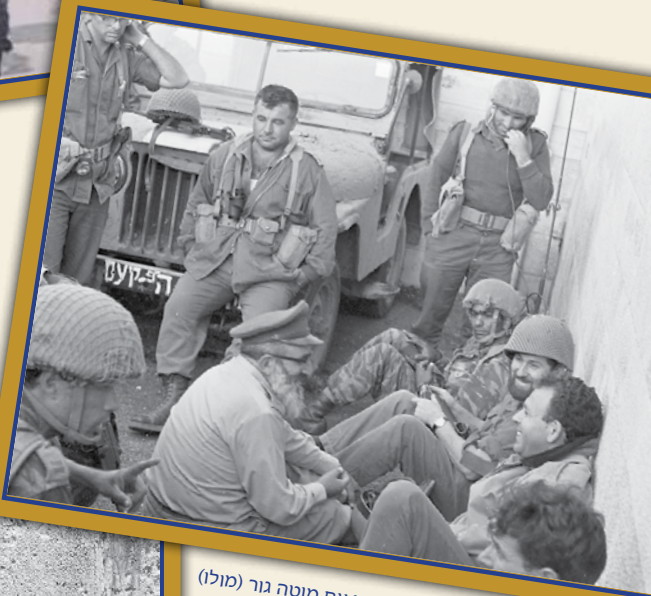
חזרנו אל העיר שבעה
עשן עלה מן הגבעה
השמש במזרח גבהה
על גבעת התחמושת.

על בונקרים מבוצרים
ועל אחינו הגברים
שנשארו שם בני עשרים
על גבעת התחמושת.

מילים: יורם טהרלב
לחן: יאיר רוזנבלום

הרב שלמה גורן בדרכו אל הר הבית

הרב שלמה גורן עם מוטה גור (מולו)

ספר התורה בין אבני הכותל המערבי

הכותל

כך עמד וציפה
בערגה ותקוה
לשחרור אבניו
מעולו של כובש
הכותל

ובאחד הבקרים
בעצמת לוחמים
הוא חזר שוב היות
נחלת לבבות
הכותל

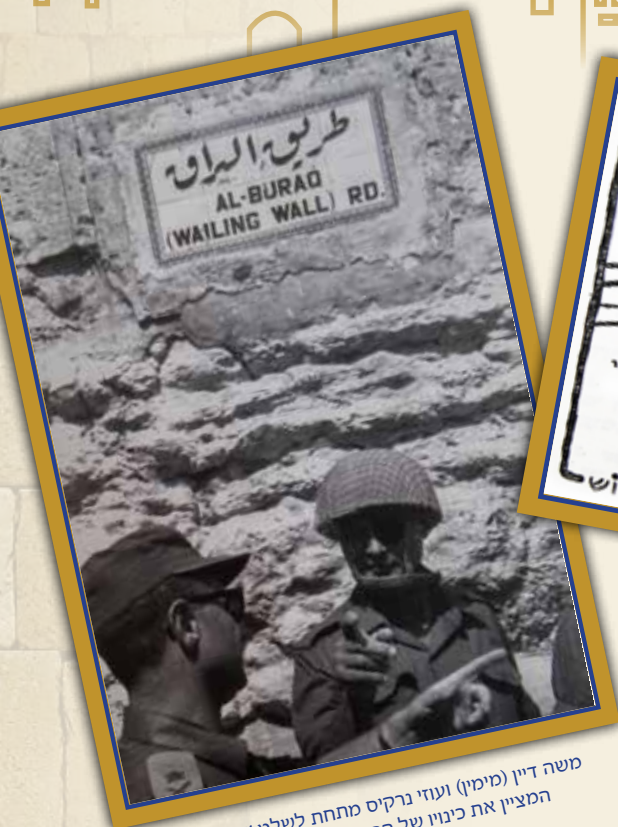
בפסגה של העיר
ניצב שם זקוף
מוקף רבבות
חפשי לדורות
הכותל

בפסגה של העיר
בעיר הדורות
מעידן הימים
ניצב שם עומד
הכותל

כה זקן בשנים
אבנים אבנים ואזוב
נעזב ובודד
בגינו של אויב
הכותל

כך עשרים בשנים
לא רגשו אבניו
מכאב של דמעות
שספג ודאב
הכותל

מילים: יחיאל אמיתי
לחן: חיים צור

משה דיין (מימין) ועוזי נרקיס מתחת לשלט 'אל בוראק', המציין את כינויו של הכותל המערבי בערבית.

קריקטורה של דוש, מלחמת ששת הימים

מסדר צנחנים חיילי צה"ל לאחר שחרור העיר העתיקה

עצרת הודיה על ירושלים השלמה

תערך ביום הראשון כ"ח באייר תשכ"ח (26.5.68) בשעה 6 אחה"צ
בבית הכנסת רבן יוחנן בן זכאי בעיר העתיקה

במעמד:

נשיא העדה

שליט"א, ראבי"ד דירושלים

סגן ראש העיר

**מר אליהו אלישר
הרב אליהו פרדס
פרופ' א. שוראקי**

ד"ר זאב וילנאי

ירצה על

ירושלים שחوبرה לה יחדיו

משירי ציון וירושלים ישמיעו:

מאיר לוי, יגאל בן-חיים, משה נר-גאון,

נסים שלום ושלמה דוויק

מקהלת "קול יעקב" בהדרכת האחים דודי

מקהלת ילדים בהדרכת סימון טוב שי

בלווי תזמורת מזרחית עם ר. עמאר ומ. חלפון.

הקראות: משה ניסן

זה לעצרת לפי הזמנות שניתן לקבל במשרדי ועד הספרדים, רחוב חבצלת 12א.

וועד עדת הספרדים בירושלים

מזרחי. ירושלים

503

6248-1

581

הלוגו לשנת היובל

לרגל אירועי שנת היובל עוצב לוגו שיופיע על המכתבים והמסמכים הרישמיים של משרדי הממשלה.

הלוגו הרישמי נבחר ע"י ועדת היובל בראשותה של שרת התרבות מירי רגב.

הלוגו מכיל סממנים קלאסיים של ירושלים: צבע זהב, האריה סמל העיר, חומות העיר העתיקה, הנבל (סמל עיר דוד) וחלק מדגל הלאום.

מקורות נבחרים:

הספר "ירושלים החצויה", מרכז רחל ינאית בן-צבי, תשמ"ז

הספר "הכותל הנעלם", נדב שרגאי, תשע"ו

"שאלו שלום ירושלים", הרב שאול ישראלי זצ"ל, תשנ"ו

